

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

1900 ÁPRILIS 1-TŐL JÚNIUS 30-ÁIG.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2651 db., áthelyezés útján 6 db., ajándék útján 172 db., vétel útján 98 db., összesen 2927 db. nyomtatványnyal gyarapodott. Ezen felül köteles példányok czímén beérkezett: hivatalos irat 297 db., zárszámadás 1572 db., színlap 2106 db., falragasz 558 db., perirat 13 db., műsor 478 db., gyászjelentés 1558 db., püspöki körlevél 98 db., alapszabály 249 db., vegyes 568 db., összesen 7497 darab aprónyomtatvány.

Vételre fordítottatott 607 korona 76 fillér, 132 márka 10 fill. és 30 frank.

A nyomtatványi osztályt ajándékaikkal a következők gyarapították: A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége, az Apollo irod. r. t. (4 db.), a bács-bodrog-vármegyei történelmi társulat Zomborból, a baranyamegyei gazdasági egyesület Pécsről, a bécsi cs. és kir. központi statisztikai hivatal (2 db.), a belügy-miniszterium (5 db.), Bezerédi Pál Szegzárdról (2 db.), a budapesti bölcsészeti kar dékáni hivatala (32 db.), Cholnoky Imre Szatmárról, a chicagói John Crerar Library, az erdélyi múzeum-egylet, az esztergomi főszékesegyházi káptalan, Fejérpataky László (2 db.), a földmivelésügyi miniszterium (2 db.), Fraknoi Vilmos (13 db.), a frankfurti Rothschild-könyvtár, özv. Gohl Antalné (5 db.), Gohl Odönné (2 db.), Hampel József, Horváth Ödön Eperjesről (4 db.), Károlyi Árpád Bécsből, Kassay Lajos, a képviselőházi iroda (4 db.), a kereskedelemügyi miniszterium, Koncz József M.-Vásárhelyről, Kornis Elemér (2 db.), a krakói

tud. akadémia, Kutschera József, Losonczy Lajos Pozsonyból, a Magyar Könyvszemle szerkesztősége (7 db.), a Magyar Nyomdászat szerkesztősége (2 db.), a Magyar Tudományos Akadémia (4 db.), Oltványi Pál Szegedről (21 db.), az országos állatvédő egyesület (3 db.), az Országos Törvénytár szerkesztősége (3 db.), a pénzügyminiszterium, Péterfi Tamás, Count Plankett Dublinból, Pór Antal Esztergomból (2 db.), a posta és távirda vezérigazgatóság, a Schul- und Kirchenbote szerkesztősége, Singer Jakab Temesvárról, a Srpska manastriska stamparia Karloviczról, Szalay Imre (2 db.), Szeged polgármesteri hivatala (4 db.), a szegedi Dugonics-társaság, a Szent-István-Társulat, Szinnyi József, Temesvár város tanácsa, az ujvidéki Maticza Srpska (2 db.), a vallás- és közoktatásügyi miniszterium (3 db.), Velics László Kalksburgból, a würzburgi fizikai és orvosi társulat, a zirczi apát.

Nevezetesebb szerzemények: 1. Gerardus Arn. Hungariae ad omnes S. R. Sup. ordines supplex oratio. Ingolstadt, 1577. (59 márká 40 fillér); 2. Tetra evangelion. Brassó, 1562. (100 korona).

A könyvtár helyiségeiben 3268 egyén 8198 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 228 egyén 321 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 976 munka osztályoztatott, a melyekről összesen 1269 czédula készült. Kötés alá készítettett 522 munka 545 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 507 csomag érkezett; ugyaninnen 1284 levél expediáltatott, a melyből 358 reklamálás volt.

Június havában megkezdődött a könyvtár revíziója is. Június 1-től 16-ig az olvasóteremben, a kutatók termében elhelyezett, továbbá a Régi Magyar Könyvtár II. kötetéhez tartozó és külön felállított idegen nyelvű magyarországi nyomtatványok, a beosztályozott, de szintén külön elhelyezett XVI—XVIII. századi röpiratok, a kikölcsönzött és be nem érkezett munkák, a Wodianer-féle kiadvány számára kiválasztott és a párisi nemzetközi kiállításra küldött könyvek jelzései czédulákra íratván, a könyvek helyére beosztattak, hogy a revízió ez által is könnyítve legyen. Június 16-ától 30-áig pedig a délelőtti hivatalos órák alatt és délután 3-tól 6-ig revideáltatott 42 szakban 58,180 kötet.

II.

A *kézirattár* a lefolyt évnegyedben ajándék útján 1 db. kézirattal, vásárlás útján 74 db. kézirattal, 14 zeneművel, 2849 irodalmi levéllel és 1 csomag kéziratörmelékkal gyarapodott; ezeken kívül a levéltárból áttétetett 1 db. kézirat. Az összes gyarapodás tehát 2940 db. Ajándékozó volt Bíró Albert. A vásárlás útján való nagymérvű gyarapodást a nagym. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak az a magas elhatározása idézte elő, a mely lehetővé tette, hogy Cohen Fr. bonni antikvártól a világ-

hírű Posonyi Sándor-féle kéziratgyűjtemény hungarikumainak egy tetemes része a Magyar Nemz. Múzeum részére szereztessék meg. Ezen az uton jutott a kéziratárba két és félezernél is több db. Pulszky Ferencz levelezéséből, a mi már a kéziratárban levő Pulszky-levelekkel együtt egyike a leggazdagabb és legérdekesebb hasonnemű gyűjteményeknek s egyike modern, politikai és kulturai történetünk legbecsesebb forrásainak. A Posonyi-gyűjtemény nagyhírű zeneművészeti részéből is sikerült több magyar vonatkozású darabot megszerezni, így eredeti leveleket többek közt Beethoventól, Haydntól, Lisztől, Mendelsohntól; továbbá zenemű kéziratokat Albrechtsbergertől, Beethoventól, Diabellitől, Dopplertől, Glinkától, Lisztől és Wernertől. Mindezek a kéziratár gazdagságát és érdekességét egy újabb irányban emelik. A nevezetesebb szerzemények közül való Andronicus Tranquillius XVI. századbeli latin kézírata Gritti Lajosnak magyarországi viselt dolgairól, a mely Olschki firenzei antikvártól 550 frankon szereztetett meg.

Az évnegyed folyamán 51 kutató 136 kéziratot és 45 irod. levelet használt.

Feldolgoztatott 65 czédulán 86 kézirat és 136 czédulán 219 irod. levél. A negyedévi munkának jelentékeny része volt a Posonyi-gyűjteményből a kéziratár részére megszerzett anyag részletes bevezetése a kéziratári szerzeményi naplóba.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: *a)* köteles példányokból kimutatással csomagban 639 hírlap 12,974 száma, *b)* egyes számokban 3993 szám, *b)* vásárlás (Cyankali 1864. 6 kor. 10 fill. értékben) 1 hírlap 61 száma, összesen 630 hírlap 16,998 száma.

A könyvtár helyiségében 589 olvasó 1368 kötet hírlapot, házon kívül 14 olvasó 24 kötet hírlapot, összesen 603 olvasó 1392 kötet hírlapot használt.

Az évnegyedben czéduláztatott 53 hírlap 81 évfolyama, átnézetett 639 hírlap 12,944 száma; kötés alá adatott 258 hírlap.

A köteles példányok, melyek csomagokban érkeztek, a gyarapodási naplókönyvbe irattak (minden hírlapczím egyszer) és az 1900. évi hírlapokról ez évben külön nyilvántartási czédulák készültek, eddig összesen 788 czédula, bő magyarázattal.

IV.

A *levéltári osztály* anyaga vétel útján 1286, ajándék útján 618, örök letétemény útján 25 db. irattal, összesen 1932 db. irattal gyarapodott; ehhez járul örök letéteményül a rendesi Bárány család eddig még számba nem vett levéltára. Vételre

fordítottatott (a Posonyi-gyűjtemény vételárát nem számítva) 1437 kor. 7 fillér és 46 márka.

Az ajándékozók névsora: Forgách József, Halasy István, Horváth Lajos és Löbl Mátyás.

Az új szerzemények közül első sorban a Posonyi-féle kézirat gyűjteménynek a levéltárba került része említendő, mely mintegy 650 darabot számlál. Maga az egész gyűjtemény a Magyar Nemz. Múzeum és az országos levéltár által közösen vétetett meg, s a Múzeumot illető anyag legnagyobb része a kéziratgyűjtést gyarapította. A levéltárba került részből kiemelendő Zsigmond király 1392-iki adománylevele Stibor részére. Elsőrendű ritkaság Zsigmond supplicatioja a pápához 1435-ből Tallóczy Maskó bán részére. Érdekes továbbá Anna főhercegnő levele Thurzó Elekhez 1522-ből. Az 1848/49-iki szabadságharcra vonatkozó iratok közül Bem, Guyon, Görgey, Damjanich levelei, továbbá Szalay László két tudósítása a frankfurti birodalmi gyűlésről, Rajasich szerb patriarcha memoranduma Wessenberg osztrák miniszterhez és a magyar miniszterium néhány hivatalos kiadványa érdemel említést.

E gyűjtemény kiegészítéseül szolgál a Gillhoffér és Ranschburg bécsi czégtől árverés útján megvett, 39 dbból álló iratgyűjtemény, mely II. Ulászló és II. Lajos egy-egy cseh nyelvű oklevelét, Brodarics István sajátkezű levelét 1524-ből, s több érdekes XVII—XIX. századi levelet tartalmaz.

Czímeres leveleink gyűjteménye, ide számítva az előző évnegyedben megvett Holló-féle gyűjtemény 3 armalisát, a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1578. április 11. Pozsony, Rudolf címerlevele a Gönczy család részére. 2. 1659. július 28. Bécs, I. Lipót címerlevele a Holló család részére. 3. 1676. február 7. Krakkó, Holló Zsigmond lengyel indigenátusáról szóló oklevél. 4. 1782. augusztus 30. II. József címerlevele Rajkovic Károly részére.

Családi levéltáraink száma a rendesi Bárány család levéltárával 51-re emelkedett. A már régebben letéteményezett levéltárak közül a Forgách családé gyarapítására szolgál Thaly Kálmán 23 dbból, s a Görgei családjára Görgei István 2 dbból álló küldeménye.

A levéltárban 43 kutató 10,192 iratot és 1 nyomtatványt használt. Külső használaton 9 térítvényen 54 db. kölcsönöztetett ki.

Az új szerzeményeknek csak egy része dolgoztatott fel, miután az előző évnegyedben vásárolt második Véghegy-gyűjtemény és a Holló-féle gyűjtemény rendezése igen sok időt vett igénybe; az előbbinek a szerzeménykönyvbe való bevezetése most folyik, a már beiktatott rész 1809-ig 2339 darabot foglal magában. A Kossuth-iratok rendezése befejeztetett, most van folya-

matban az iratok lebélyegezése, melynek befejezte után a czédula-katalogus összeállítása és a szám szerinti összegezés is meg fog történni. A családi levéltárak közül a gróf Széchenyi család levéltára 547 köteggben végleg felállított s a kötegekről topografikus leltár készült, mely a levéltár indexei használatához nélkülözhetetlen mutatóul fog szolgálni. Részletes regestaszerű lajstrom készült a Thaly család levéltáráról s ugyanilyen kezdetett meg a Szent-Ivány család levéltáránál. Végül folyamatban van a Melczer család levéltárának rendezése és lajstromozása.

A BUDAPESTI MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY- EGYETEM KÖNYVTÁRA 1899-BEN.

A budapesti magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárának 1899. évi állapotáról dr. *Ferenczi Zoltán* igazgató a következő jelentést intézte a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez:

A budapesti m. kir. tudomány-egyetem könyvtárának 1899. évi működéséről és állapotáról szóló igazgatói jelentésemet a legmélyebb tisztelettel a következőkben van szerencsém megtenni:

I. Az egyetemi könyvtárt az 1899. év kezdetén egy már régebben előre látott, de azért nem kevésbé fájdalmas veszteség érte országos hírű igazgatójának, dr. *Szilágyi Sándornak* 1899. január 12-én, másfélheti kínos szenvedés után bekövetkezett halálával. Szilágyi Sándort Ő felsége 1878. október 12-én méltóztatott az egyetemi könyvtár igazgatójává kinevezni rendes egyetemi tanári ranggal, fizetéssel és két évtizedes pótlékkal. Működésének eredményei sokoldalúak és nagyszabásúak. Minden téren a soha nem csüggedő lelkesedés, törhetetlen kitartás mondhatni bámulatos adománya jellemezte s éppen ezért működését mindenütt siker koronázta. Itt e helyen ebből a működésből csak mint könyvtár-igazgatóról lehet szó s itt első sorban azt kell kiemelnem, hogy ez intézet nagyobb szabású, mondhatni országos jellegét az ő igazgatói kinevezésével nyerte meg, s így könyvtárunk életében az ő működésével új időszak nyílt meg, mely a könyvtár felvirágoztatásában és új alkotásokban mutat kiváló eredményeket. Az elért eredmények rajza benfoglaltatván a könyvtár történetéről lelkiismeretes és avatott tollal dr. Máthé Sándor könyvtárőr által 1896-ban írt műben, azokra e jelentésem szűk körében kitérni nincs elég alkalom. De különben is boldogult emlékü elődöm nemcsak mint könyvtárigazgató, hanem mint a tudomány egyik kimagasló alakja hazánkban annyi és oly széles szellemi tereken működött, hogy emlékéit már is több emlékbeszéd örökíti és még fogja más is megörökíteni, melyekben baráti és tisztelő kezek rajzolják meg az elhunyt kiváló alakját s így ez is feleslegessé teszi